

УДК 339.976.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.3>**Кальченко Т.В.**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародного менеджменту
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8804-5582>

Олійник В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного менеджменту
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4384-4599>

Фурсова О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного менеджменту,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Kalchenko Tymur, Oliinyk Viktoriia, Fursova Olena
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ НА ГЛОБАЛЬНИХ РИНКАХ

DIGITALIZATION AND INTELLECTUALIZATION OF THE CORPORATE BUSINESS-ACTIVITIES ON GLOBAL MARKETS

Глобальне економічне середовище сьогодні являє собою складний конгломерат відносин як традиційного, так і принципового нового типу, коли руйнуються типові уяви про прозорість та контрольованість багатьох зв'язків, коли держави остаточно втратили монопольне право управляти багатьма економічними процесами, а альтернативу їм становлять транснаціональні утворення. Саме тому в статті наголошується на домінуванні саме ТНК та нових трендах в їх діяльності, зокрема діджиталізації і інтелектуалізації бізнесу. Показані новітні форми таких компаній, їх потенційно можливі конфігурації в управлінській парадигмі, мотиваційне підґрунтя та наслідки діяльності для загальної глобальної стабільності. При цьому наголошується, на екзистенційній ній загрози беззастережного використання технологій штучного інтелекту як для окремих суб'єктів, так і для світу в цілому. Пропонується максимально обережно і дозовано використовувати переваги діджиталізації і інтелектуалізації бізнесу, але в умовах некерованості за цими процесами це лишається лише заклик і не може розраховувати на імплементацію. Саме тому робиться висновок про масштабний перегляд управлінського потенціалу держав і корпорацій задля забезпечення хоча б мінімального балансу сил і технологічної рівності.

Ключові слова: система, діджиталізація, цифрові ТНК, штучний інтелект, управління.

The global economic environment today represents a complex conglomerate of relations of both traditional and fundamentally new types, when typical ideas about the transparency and controllability of many connections are being destroyed, when states have finally lost the monopoly right to manage many economic processes, and transnational entities are their alternative. That is why the article emphasizes the dominance of TNCs and new trends in their activities, in particular digitalization and intellectualization of business. The newest forms of such companies, their potentially possible configurations in the management paradigm, the motivational background and consequences of activity for overall global stability are shown. It is noted that the

key trend of the post-pandemic stage of global development is the growth of the number of digital TNCs, the improvement of their competitive status and the potential of operating in new markets and service segments. In particular, internet platforms, digital solutions, e-commerce and digital content stand out. At the same time, the characteristics and specified features and specifics of the functioning of such transnational business units, which take over the leadership in traditional trade, intermediary, and financial platforms, are provided. At the same time, it is also shown that companies from developed countries (USA) and new economies (China, Argentina, India, etc.) show special dynamism. At the same time, the existential threat of the unconditional use of artificial intelligence technologies is emphasized both for individual subjects and for the world as a whole. It is suggested to use the advantages of digitalization and intellectualization of business as carefully and dosed as possible, but in conditions of uncontrollability of these processes, this remains only a call and cannot count on implementation. That is why a conclusion is made about a large-scale review of the management potential of states and corporations in order to ensure at least a minimal balance of forces and technological equality. In addition, as noted, over time, in order to minimize potential threats, the question of developing appropriate codes of behavior and a system of global control over the use of the potential of artificial intelligence will arise.

Key words: system, digitization, digital TNCs, artificial intelligence, management.

Постановка проблеми. Динаміка глобального розвитку на сьогодні не є передбачуваною і поступовою. Це цілком виправдовується впливом цілого ряду тенденцій, включаючи падіння економічного зростання в цілому в світі. Реальний сектор в цілому характеризується стагнацією, банківський після ряду потрясінь, зокрема в сфері кредитно-фінансової діяльності США, теж знаходиться не в кращому стані. Деяко більш поживавленими є тренди в секторі послуг та на інвестиційних ринках, де після періоду падіння обсягів спостерігаються тенденції обнадійливого післяковідного поживавлення. В цілому ж, структура глобальної економіки залишається занадто крихкою, залежною від стабільності локомотивів економічного зростання – економік США та Китайської Народної Республіки, що само по собі не може не викликати побоювань, на випадок будь-яких надзвичайних подій, щодо руйнування звичної парадигми та ареалів дій економічних агентів. Звичайно значна група держав вдається до превентивних заходів і намагається стратегічно забезпечити власний економічний суверенітет і сформувані альтернативні сценарії стратегічних дій на випадок загострення негативних тенденцій. Але у випадку невизначеності і нерозуміння до яких меж може дійти глобальна криза, важко розробити ефективний інструментарій елімінації проблем, що можуть виникнути ситуативно. Між тим, як свідчать останні дослідження і висновки фахівців, підстави для хвилювання не існують, але і акселеруються з роками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної проблематики, зокрема специфіка інституційно-регуляторної системи, інтелектуального лідерства висвітлені в роботах Бейлі Ф., Казе С., Юкла Г., Цимбал Л., Нямецук Г., Гейця В., Гайдуцького І. та багатьох інших. Проте, все ще не достатньо розвиненими лишилися аспекти гуманітарно-соціального характеру інтелектуалізації.

Формулювання цілей статті. Головною ціллю статі є виявити не тільки загальні закономірності розвитку цифрових технологій і штучного інтелекту, але і показати можливі негативні наслідки надмірного переважаювання даних новацій як для країн, так і для усєї глобальної спільноти, зокрема.

Виклад основного матеріалу. В умовах, коли на порядку денному з ряду об'єктивних та суб'єктивних причин постало питання про надійність приборків реального сектору, глобальний бізнес став поступово переорієнтовуватись на бізнес віртуальний, пов'язаний з активізацією розвитку різноманітних комунікативно-інтелектуалізованих технологій сучасного підприємництва, з одного боку, більш незалежних від зовнішньої кон'юнктури, а з іншого – більш складних в оперативному керуванні і стратегічному менеджменті. Кількість високотехнологічних компаній зростала з роками. У порівнянні з 2012 роком, коли таких у рейтингу 100 найпотужніших було лише 7, а тих, що працювали у видобувному бізнесі – 19 та в автомобілебудуванні – 13, у 2019 році

таких ТНК вже стало 17, в той час, як їх кількість у нафтогазовій галузі скоротилась до 10, а у автомобілебудуванні лишилася незмінною [5, с. 202].

Домінування таких компаній можна звичайно пояснювати суто економічними мотиваціями і не в останню чергу необхідністю оптимізації діяльності, але у подібному тренду неможна не побачити і загального наміру сформувати нову ідеологію економіко-політичного буття XXI століття – ідеологію високотехнологічного інтелектуалізованого суспільства, що дозволила б зробити більш м'яким транзит глобальної влади в умовах кризи, що розгортається і набирає обертів. Цілком зрозуміло, що індустріальному укладові прийде на зміну постіндустріальний техногенний, але з тим менеджментом, який займав керівні позиції у минулому столітті.

В останні роки стрімкої динаміки розвитку здобули представники діджитал-бізнесу, так звані цифрові транснаціональні компанії. На сьогодні немає чіткої класифікації цифрових ТНК, але цілком умовно їх можна розподілити на:

1) Інтернет платформи, які оперують і надають послуги завдяки мережі Інтернет, зокрема – пошуків системи, соціальні мережі, компанії змішаного типу, як Uber, Airbnb (США) та Didi Global (Китай).

2) Цифрові рішення представлені іншими Інтернет-компаніями, що включають тих, що надають програмне забезпечення як послугу та технології фінансування як додаток до системи здійснення електронних платежів. При цьому технології фінансування включають набагато більш широкий асортимент послуг – брокерських, банківських, фінансово-кредитних.

3) Електронну комерцію, що включає онлайн платформи, що дозволяють здійснювати комерційні операції. Ця категорія інституціоналізується електронними роздрібними фірмами та новим типом груп доставки (зокрема, продуктова доставка та мобільні додатки), що значно просунулися на ринку під час пандемії.

4) Цифровий контент, який вбирає виробників та дистриб'юторів товарів та послуг у медіа цифрового формату, включаючи ігри та додатки, пов'язані з аналізом та обробкою інформації [4, с. 68].

В цілому ж можна стверджувати, що на сьогодні створені майже ідеальні умови для їх розвитку і конкурентного лідерства. Середовищні чинники, а саме повністю глобалізоване інформаційно-комунікативне оточення, перманентні репресалії і санкційні війни, карантини та бізнес обмеження створили майже ідеальний контекст для появи все більшої кількості діджитал-одниць, здатних створити альтернативну ділову реальність і умови функціонування. Тільки у 2022 р., 39 нових одниць посіли місце у рейтингу 100 найкрупніших цифрових ТНК (див. табл. 1 та 2).

Найбільший приріст спостерігався у сегментах Інтернет-платформ та електронної комерції. Деякі компанії (14 з минулорічного списку) були придбані більш потужними, зокрема Limledin компанією Microsoft, Priceline – Booking Holdings, Viacom – National Amusement, Sky – Comcast. Не дивлячись на значну кількість нових структур, рейтинг топ-100 найкрупніших представників діджитал-бізнесу очолюється ТНК з США (59) та з інших розвинутих країн (32) [3].

Проте, помітними стали і компанії з Латинської Америки (аргентинська Mercado Libre) та Азії (сингапурські Jooy та SEA) Особливо помітною стала частка азійського бізнесу (зокрема китайського) у сегменті електронної комерції.

Поряд з цифровим бізнесом набуває усе більшої популярності і активне застосування технологій штучного інтелекту. При цьому при їх використанні акцентується увага на прогресивності і безальтернативності даних новацій. Цілком закономірне їх обережне використання поступово змінюється трендом універсального характеру. Якщо транснаціональний бізнес вбачає в цьому свою конкурентну перевагу, що позначається на суттєвій економії витрат та раціоналізації діяльності шляхом відмови від зайвих ланок завдяки орієнтації та горизонтальні функціональні зв'язки, то для інших учасників глобальної ділової активності, подібні новації розглядаються в якості

Таблиця 1

Показники зростання продаж та легкості здійснення прямого зарубіжного інвестування: порівняння між ТНК у традиційних секторах економіки, технологічних ТНК та провідних цифрових ТНК

	Загальне зростання продаж (%)	Легкість здійснення прямого зарубіжного інвестування		
	2016–2021	2016	2021	Зміна динаміки (у %)
ТНК в традиційних секторах економіки	36	1,00	1,01	2
Технологічні ТНК (з рейтингу топ-100)	73	1,50	1,45	-3
Провідні ТНК в сфері цифрових технологій	159	1,37	1,58	15
Інтернет-платформи	212	2,25	2,32	3
Цифрові рішення	110	1,85	2,21	20
Електронна комерція	225	1,03	1,21	17
Цифровий контент	68	1,32	1,12	-15

Джерело: [8, с. 43]

Таблиця 2

Принципово нові інвестиційні проекти топ 100 цифрових ТНК: географічне розподілення за видами діяльності (кількість)

	Логістика та продажі	Професійні послуги	Дослідження і розробки	Інтернет і телекомунікації	Інші	Всього
Загальна кількість проектів	905	520	294	219	227	2165
Розвинуті економіки	69	53	68	60	55	63
Європа	56	30	43	42	43	45
Північна Америка	9	5	18	4	5	8
Інші розвинуті країни	5	18	7	15	7	9
Економіки, що розвиваються	31	47	32	40	45	37
Африка	2	1	2	3	4	2
Азія	19	29	24	26	25	23
Китай	2	15	2	1	2	5
Індія	8	2	13	5	2	6
Латинська Америка та Карибський регіон	10	17	7	11	16	12
Бразилія	4	5	2	5	2	4
Мексика	3	5	1	-	1	2

Джерело: [6, с. 45]

певного виклику. Зокрема, саме державний апарат зіткнеться з істотною соціальною напругою та коректуванням видаткових статей бюджету, перерозподілом внутрішніх інвестиційних потоків тощо з метою подолання цілої низки проблем, викликаних запровадженням технологій штучного інтелекту, серед яких:

- 1) безробіття;
- 2) нерівномірність розподілу національного доходу;
- 3) розробка нових програм перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- 4) підвищення частки фінансування освіти і технологій;
- 5) подолання проблеми економічного розриву між регіонами і галузями (між найрозвиненішими і найвідсталішими);

б) еколого-гуманітарні наслідки впровадження технологій штучного інтелекту [1, с. 77].

Таким чином, внаслідок активного залучення технологій штучного інтелекту зміниться лише загальний антураж і погорсткішають економічні умови, але принципово система глобальної влади змінюватись не бажає. Саме тому активно любляться і просуваються симулякри прогресивності, конкурентних технологій, ефективних мережевих анклавів тощо. Для цього активно залучається потенціал штучного інтелекту і креативних індустрій. Зокрема, у 2023 р. у відкритому доступі з'явився ChatGPT виробництва компанії OpenAI. Головною його перевагою став збір інформації в мережі і продукування різноманітних узагальнень. Відповідно акції цієї структури, а також компанії, що проголосили подальший розвиток штучного інтелекту, піднялися догори одразу на десятки відсотків.. Швидко вийшли на ринок і інші нейромережі [2, с. 112].

При цьому стало зрозумілим, що подібний тренд дозволяє доволі швидко позбутися людини як суб'єкта активності, адже штучний інтелект швидко генерує комп'ютерні програми, продукує музикальні і художні витвори. При цьому існує очевидна загроза втрати робочих місць. Професії програмістів, юристів, вчителів, лікарів, журналістів можуть зникнути остаточно. Наприклад, вже давно в агенції Блумберг більше 1/3 опублікованих текстів належать штучному інтелектові (в основному, це спортивні та фінансово-аналітичні звіти, перевірка текстів, переклад з аудіо в текстовий режим тощо) Поки що штучний інтелект не може замінити людину, але вже на деяких інформаційних каналах реалізуються сценарії, які були написані нейромережами, а на платформі Amazon реалізуються десятки видань – результат творчості штучного інтелекту. Нещодавно став функціонувати перший робот-юрист, а в КНР був розроблений і успішно працює штучний прокурор, точність рішень якого 97% [7, с. 12].

В Німеччині цифрова судова експертиза вже реалізується не людиною. Проте, поряд з цілком виправданими рішеннями використання штучного інтелекту, існують і істотні загрози, зокрема, робота роботів з вибуховими речовинами, створення смертельно небезпечних вірусів, нових видів зброї, створення фейкових новин, аудіо та відео-матеріалів, які буде майже неможливо відрізнити від реальних.

Висновки. Зважаючи на все вищезазначене і була висунута теза про екзистенціальну небезпеку штучного інтелекту. При цьому стверджується, що «сінгулярність», тобто переважання штучного інтелекту над людиною очікується у 2045 році. Саме тому вже зараз Ілон Маск закликав тимчасово зупинити навчання систем штучного інтелекту та розробити загальний корпус правил і захисту від можливих загроз. Адже суперінтелект може почати керуватися власними інтересами, вийти з-під контролю і запустити програму знищення – хоча б, наприклад систем управління державою або державами. Тобто первинна ідея використати штучний інтелект задля реалізації інтересів правлячої еліти, не зацікавленої у втраті контролю за глобальними ринками і ресурсами політичної влади, може спрацювати лише на початковому етапі імплементації або не спрацювати взагалі. У такому разі подібні експерименти можуть призвести до руйнування не тільки відомих укладів, але й усіх соціо-біосферних реалій сьогодення, поховавши не тільки жертв, але і ініціаторів подібних експериментів. Звичайно, як і будь-яка новація інтелектуалізації глобального розвитку може бути як

магістральним, так і загрозливим трендом, але у порівнянні з іншими тенденціями, ризик втрати контролю і керованості у випадку беззастережного насаджування штучного інтелекту і технологій на цих засадах може призвести до катастрофічних наслідків глобального масштабу.

Список використаних джерел:

1. Кальченко Т.В. Криза глобалізації і проблема стабілізації економічного розвитку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 2(103). С. 76–80.
2. Нямецук Г. Інтелектуальний ресурс глобальної конкурентоспроможності : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 372 с.
3. Сподіваючись на відновлення. Куди прямує глобальна економіка. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/spodivayuchys-na-vidnovlennya-kudy-pryamuye-hlobalna-ekonomika>
4. Цимбал Л.І. Інтелектуальне лідерство в парадигмі глобального економічного розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2019. 343 с.
5. Coase, Ronald H. «The Nature of the Firm», in Coase, Ronald H. (ed.), *The Firm, the Market and the Law*. Chicago : University of Chicago Press, 2018. 259 p.
6. Transnational Corporations. *Investment and Development*. Special Issue on Multinational Enterprises and Gender Equality: United Nations Publications. 2022. Volume 27. № 3. 243 p.
7. Wilson M.G., Whitmore E. *Seeds of Fire. Social Development in an Era of Globalism*. N.Y., 2019. 345 p.
8. World Investment Report 2022. *International Tax Reforms and Sustainable Development*: United Nations Publications. 2022. 220 p.

References:

1. Kalchenko T.V. (2021) *Kryza hlobalizatsii i problema stabilizatsii ekonomichnoho rozvytku. Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya "Ekonomichni nauky"*, no. 2(103), pp. 76–80.
2. Niameshchuk H. (2020) *Intelektualnyi resurs hlobalnoi konkurentospromozhnosti: monohrafiia. Kherson: Vydavnychiy dim "Helvetyka"*, 372 p.
3. Spodivaiuchys na vidnovlennia. *Kudy priamuie hlobalna ekonomika*. Available at: <https://niss.gov.ua/news/statti/spodivayuchys-na-vidnovlennya-kudy-pryamuye-hlobalna-ekonomika>
4. Tsybmal L.I. (2019) *Intelektualne liderstvo v paradyhmi hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku: monohrafiia*. Kyiv: KNEU, 343 p.
5. Coase Ronald H. (2018) "The Nature of the Firm", in Coase Ronald H. (ed.). *The Firm, the Market and the Law*. Chicago: University of Chicago Press, 259 p.
6. Transnational Corporations (2022) *Investment and Development*. Special Issue on Multinational Enterprises and Gender Equality: United Nations Publications, volume 27, no. 3, 243 p.
7. Wilson M.G., Whitmore E. (2019) *Seeds of Fire. Social Development in an Era of Globalism*. N.Y., 345 p.
8. World Investment Report 2022. *International Tax Reforms and Sustainable Development*: United Nations Publications (2022). 220 p.